

УДК 339.5(474):061.1ЄС

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.209.283-290>**Макарчук К.О.**

кандидат економічних наук

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Makarchuk Kateryna

PhD in Economic Sc.

VN Karazin Kharkiv National University

<https://orcid.org/0000-0002-7712-3071>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ КРАЇН БАЛТІЇ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У науковій статті автор проводить дослідження зовнішньої торгівлі послугами країн Балтії в умовах європейської інтеграції. Проаналізовано основні передумови виникнення торгівлі саме послугами. Досліджено динаміку обсягу торгівлі послугами Латвії, Литви та Естонії протягом дев'яти років. На основі аналітичних даних побудовано прогноз зміни обсягу експорту та імпорту послуг у найближчі роки. Визначено, що країни Балтії експортують найбільше послуг ніж імпортують. Основними торговельними партнерами з торгівлі послугами Латвії, Литви та Естонії є країни Європейського Союзу, а також США, Велика Британія. Представлено обсяг експорту послуг країн Європейського Союзу у 2023 та 2024 рр. Наведено частку у товарній структурі експорту та імпорту послуг країн Балтії і визначено найперспективніші послуги для Латвії, Литви та Естонії. Визначено основні перспективи подальшого розвитку зовнішньої торгівлі послугами країн Балтії в умовах європейської інтеграції.

Ключові слова: експорт та імпорт послуг, торгівля, Європейський Союз, країни Балтії, економіка країн, європейська інтеграція.

DEVELOPMENT TRENDS OF THE BALTIC COUNTRIES IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

The article examines the trends in the development of foreign trade in services of the Baltic countries in the context of European integration. Foreign trade is the very first form of manifestation of international economic relations between countries of the world. Today, countries of the world are deepening the development of foreign trade in goods and services, determining the most promising areas of cooperation. Trade in services has acquired an important role in the economic development of countries. The author is conducting a study of the geographical structure of exports and imports of services of Latvia, Lithuania and Estonia in recent years. The dynamics of foreign trade in services of Latvia, Lithuania and Estonia in the period from 2016 to 2024 are analyzed. Changes in the trade balance of trade in services of the Baltic countries are calculated and analyzed. Using trend analysis, a forecast of an increase in exports and imports of services of Latvia, Lithuania and Estonia by 2026 is built. The dynamics of the volume of foreign trade in services of the European Union countries in 2016-2024 are studied. The main trading partners for export and import of services of Latvia, Lithuania and Estonia are listed and their share in foreign trade in services is determined. The dynamics and structure of export and import of services of the Baltic countries are analyzed, the share in the commodity structure of services of Latvia, Lithuania and Estonia is determined. Structural changes in the field of international trade in services of Latvia, Lithuania and Estonia are identified. Key factors that significantly influence the formation of competitive advantages of countries in the European Union market are listed. When conducting the study, a special role is given to key types of services, namely: transport services, information and communication, financial and business services in ensuring the competitiveness of the economies of the Baltic countries in the internal market of the European Union. Further prospects for the development of foreign trade in services of Latvia, Lithuania and Estonia in the conditions of European integration are identified.

Keywords: export and import of services, trade, European Union, Baltic countries, economy of countries, European integration.

JEL classification: F10, F15, F17, F29.

Постановка проблеми. На сучасному етапі поглиблення процесів європейської інтеграції та трансформації світової економіки важливого значення набуває зовнішня торгівля послугами. Зовнішня торгівля послугами для країн є важливим чинником економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національних економік. Зі вступом до Європейського Союзу країни Балтії отримали нові можливості доступу до єдиного європейського ринку, а також посилили конкуренцію та актуалізували необхідність структурної адаптації національних економік. Приєднання до ЄС Латвії, Литви та Естонії визначило позитивну динаміку розвитку торгівлі послугами, але залишається низка проблем, які пов'язані з нерівномірністю розвитку деяких видів послуг, залежність від ринків ЄС, впливом глобальних економічних та геополітичних викликів та необхідність у диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків. Для дослідження слід провести ґрунтовний аналіз сучасних тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі послугами країн Балтії в умовах європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Достатньо велика кількість наукових публікацій присвячена саме теоретичному дослідженню зовнішньої торгівлі товарами та послугами країн Балтії, а саме наукові роботи Козуб В.О., Горобинська М.В., Доброскок Ю.Б., Довгаль О.А. та інші [1, 2].

Однак й досі не вирішеною проблемою залишається недостатня наукова визначеність тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі послугами Латвії, Литви та Естонії в умовах євроінтеграції.

Мета статті – визначення тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі послугами країн Балтії в умовах європейської інтеграції.

Методи дослідження. Під час написання статті використовувались загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження. Для дослідження тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі використано метод аналізу та синтезу. За допомогою порівняльного аналізу було проаналізовано показники зовнішньої торгівлі послугами Латвії, Литви та Естонії. Статистичні методи використовувались для проведення аналізу динаміки, структури та обсягу експорту та імпорту послуг країн Балтії. За допомогою графічного та табличного методу було побудовано графіки та таблиці з показниками динаміки зовнішньої торгівлі послугами країн Балтії. Метод узагальнення використовувався для формування висновків та визначення подальших перспектив розвитку зовнішньої торгівлі послугами Латвії, Литви та Естонії в умовах європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасному світі країни світу співпрацюють між собою здійснюючи зовнішньоторговельні відносини. Достатньо багато вже років однією з провідних форм міжнародних економічних відносин є саме міжнародна торгівля. Розвиток міжнародної торгівлі розпочався ще у XV ст., тоді основними формами обміну товарами саме був бартер та натуральний обмін. У XV-XVII ст. активно почали відкривати нові морські шляхи, які надали можливість розширення міжнародної торгівлі між Європою, Азією, Африкою та Америкою, було сформовано перші світові торговельні мережі. Торгівля здійснювалась тоді тільки товарами. З розвитком світової економіки, посиленням ролі міжнародних економічних відносин ще однією формою міжнародної торгівлі стала торгівля послугами [1, 2].

У табл. 1 представимо динаміку обсягу торгівлі послугами країн Балтії у 2016-2024 рр.

Таблиця 1

Динаміка обсягу торгівлі послугами країн Балтії у 2016-2024 рр.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Експорт	18819,4	19051	25738	27747,8	24522,8	32551	37585,7	42228	46086
Імпорт	12211,8	13870,4	16253,7	17042,5	16460,4	22951,8	26352,9	29014	30949,1
Сальдо	6607,6	5180,6	9484,3	10705,3	8062,4	9599,2	11232,8	13214	15136,9

Джерело: складено та розраховано автором за матеріалом [3, 4]

За представленими даними динаміки зовнішньої торгівлі послугами країн Балтії показник сальдо торговельного балансу протягом дев'яти років має позитивне значення. Протягом цього періоду показник експорту послуг Латвії, Литви та Естонії змінювався під впливом деяких факторів, наприклад, у 2020 р. відбулось скорочення на 14%. Обсяг імпорту послуг у 2020 р. дорівнював 16460,4 млн дол. США, цей показник нижче показника 2019 р. (рис. 1).

Послуги є основою сучасної економіки, роблячи великий внесок в економічне зростання та створення

робочих місць у країнах Балтії.

Європейський Союз є найбільшим у світі торговельним партнером з торгівлі послугами. Торгівля послугами становить 25% ВВП ЄС. У 2024 р. країни ЄС експортували послуг на суму 1568 млрд євро до країн поза ЄС, що на 8% більше ніж у 2023 р. Імпорт з країн ЄС становив 1374 млрд євро, цей показник збільшився на 7% у порівнянні з 2023 р. Це свідчить про продовження тенденцій до зростання після потрясінь у 2020 році, спричинених впливом глобальної пандемії (рис. 2) [5].

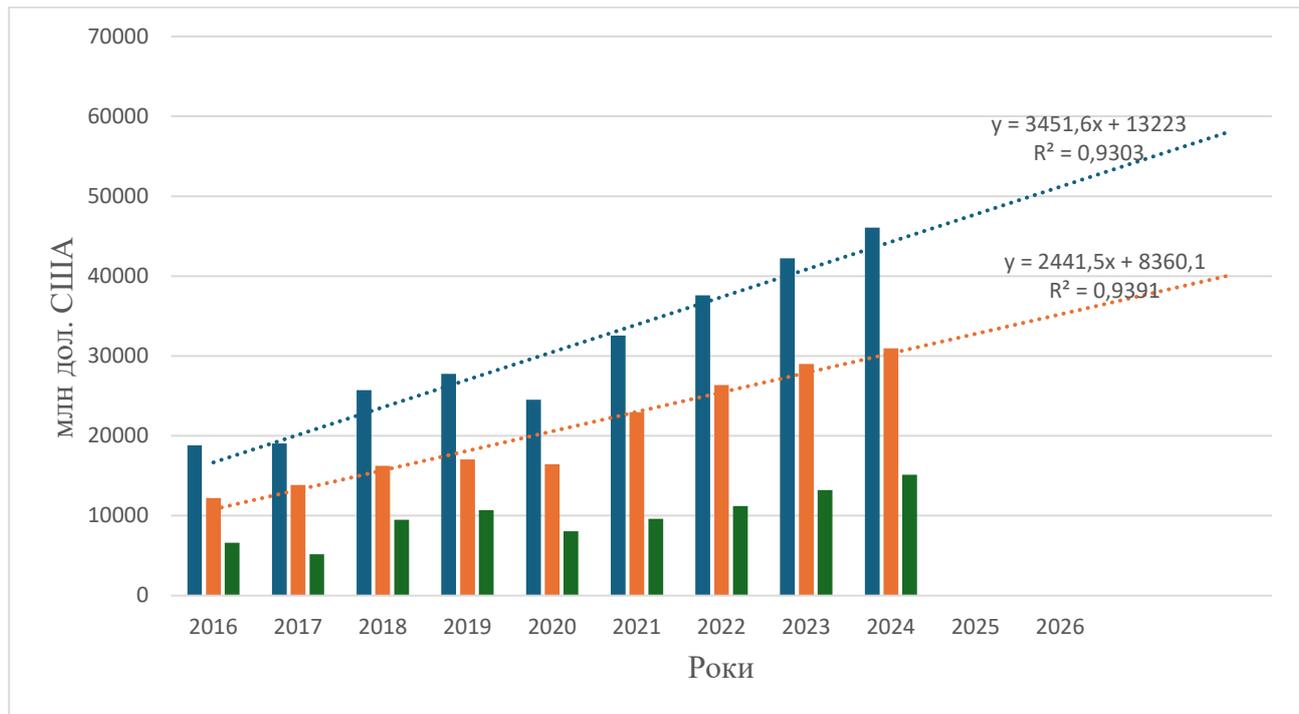

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами країн Балтії у 2016-2026 рр., млн дол. США
Джерело: складено та розраховано автором за матеріалом [3, 4]

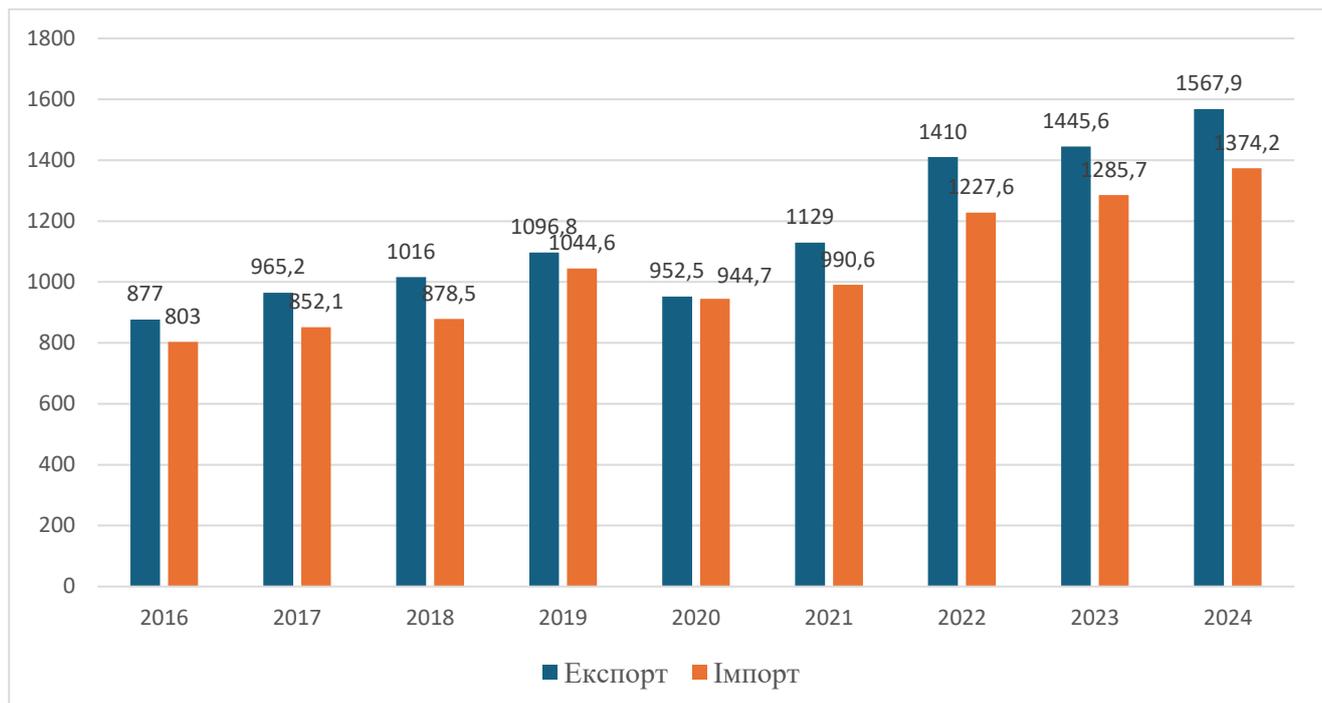

Рис. 2. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами ЄС у 2016-2024 рр., млрд дол. США
Джерело: [5]

Торговля послугами ЄС підтримує 21 мільйон робочих місць у країнах учасницях. У 2024 р. баланс торгівлі послугами ЄС досяг 194 млрд євро, що є найвищим показником за останнє десятиліття [6]. На рис. 3. представимо обсяг експорту послуг Латвії, Литви та Естонії у 2024 р.

Країни Балтії у 2024 р. не є лідерами в експорті послуг країн ЄС. Обсяг експорту Литви у 2024 р. склав

5,9 млрд євро, Естонії – 4,2 млрд євро та найменший обсяг у Латвії – 2,6 млрд євро [7].

На рис. 4 представимо країни ЄС у 2023-2024 рр. за обсягом експорту послуг. Найбільшими експортерами послуг у 2024 р. була Ірландія обсяг склав 334,1 млрд євро, Німеччина - 239,6 млрд євро, Франція – 201,3 млрд євро, Нідерланди – 160,9 млрд євро та ін. [5].

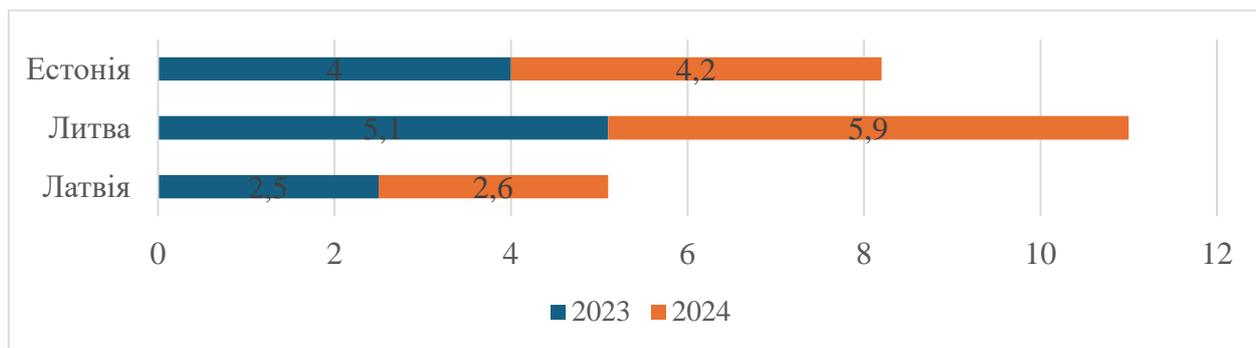

Рис. 3. Обсяг експорту послуг Латвії, Литви та Естонії у 2023-2024 рр., млрд євро
Джерело: [7]

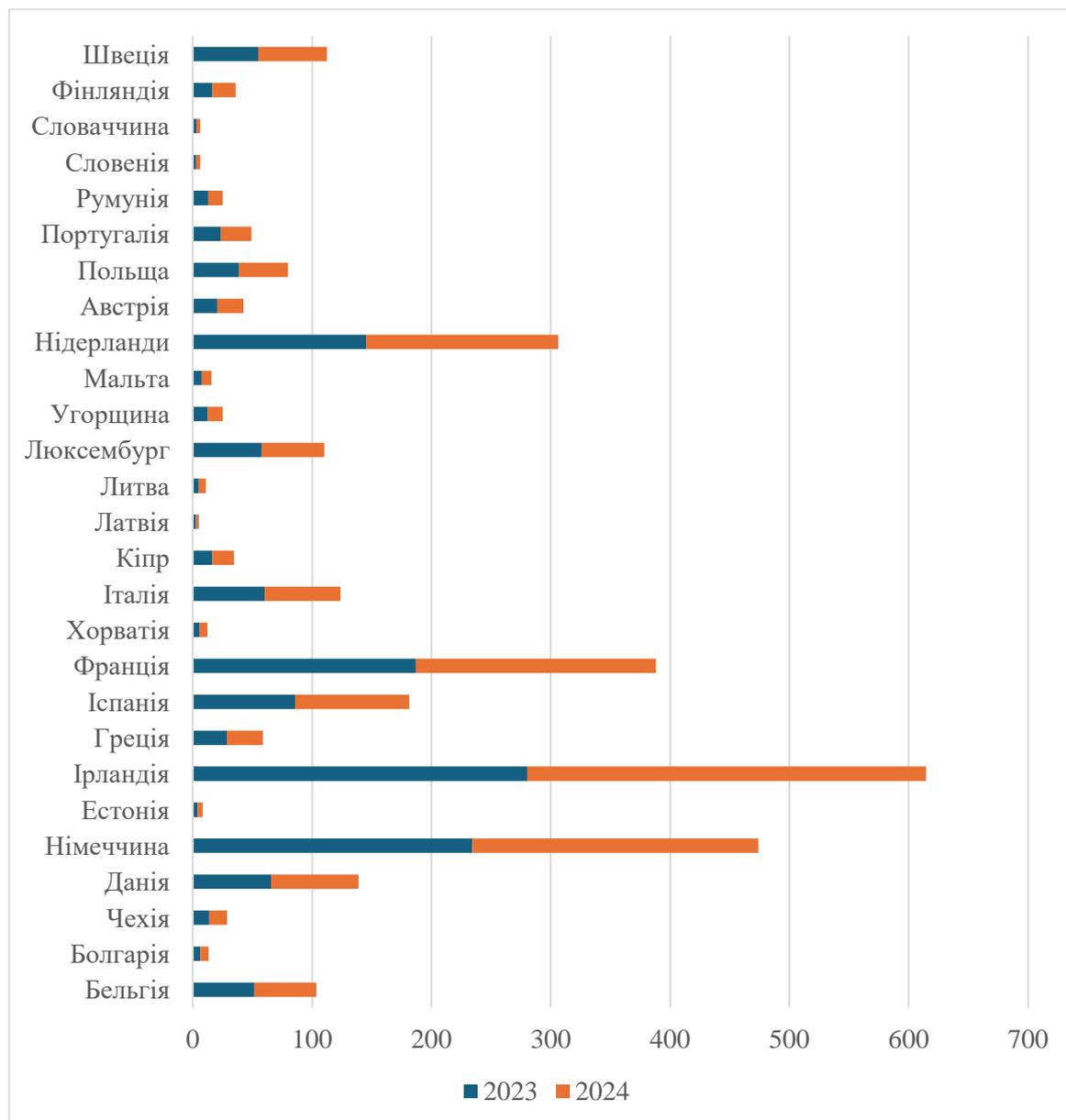

Рис. 4. Динаміка обсягу експорту послуг країн ЄС у 2023-2024 рр., млрд євро
Джерело: [7]

Ірландія мала найвищий рівень імпорту послуг з країн, що не є членами ЄС, а саме 356 млрд євро (25,9% від загального обсягу ЄС). Німеччина посіла друге

місце з обсягом 243 млрд євро (17,7%), Франція – 151 млрд євро (11,0%) та Нідерланди – 139 млрд євро (10,1%) [8] (рис. 5).

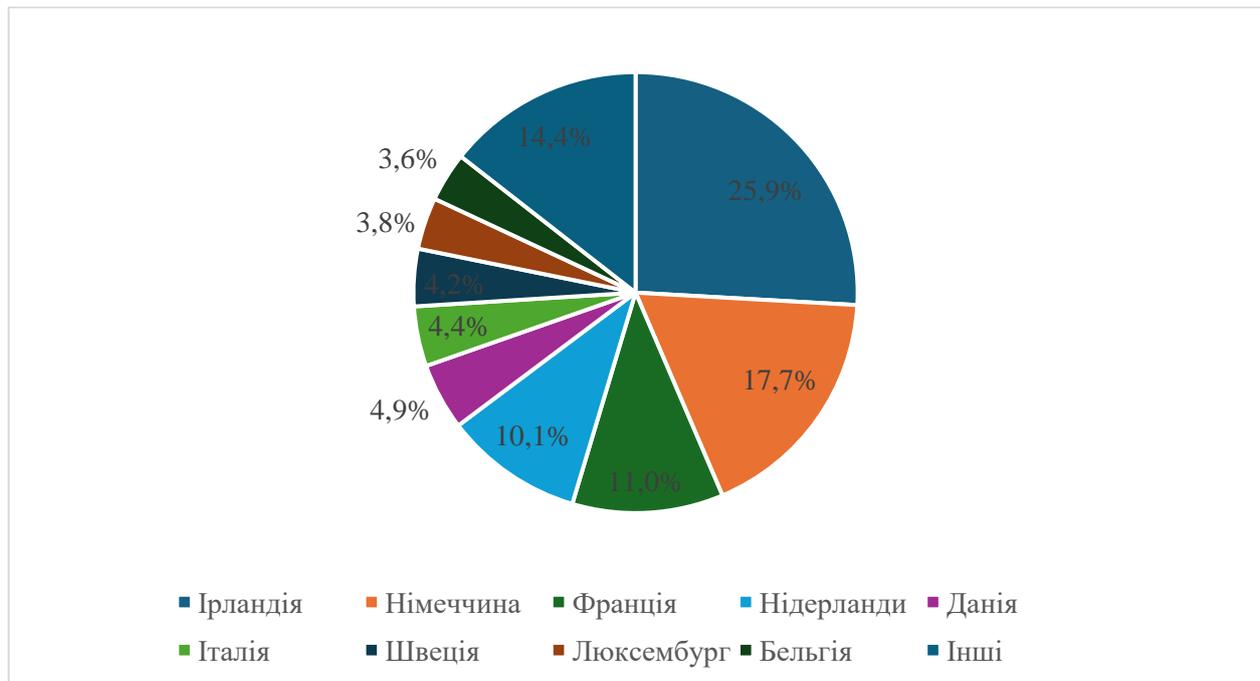

Рис. 5. Частка країн ЄС у імпорті послуг у 2024 р.,%

Джерело: [8]

За останні роки серед країн Балтії основним лідером за імпортом послуг стала Литва. Протягом 2020-2024 рр. обсяг імпорту послуг збільшився з 6,7 млрд

дол. США до 14,6 млрд дол. США. Обсяг імпорту послуг Латвії та Естонії за п'ять років повільними темпами збільшувався (рис. 6) [8].

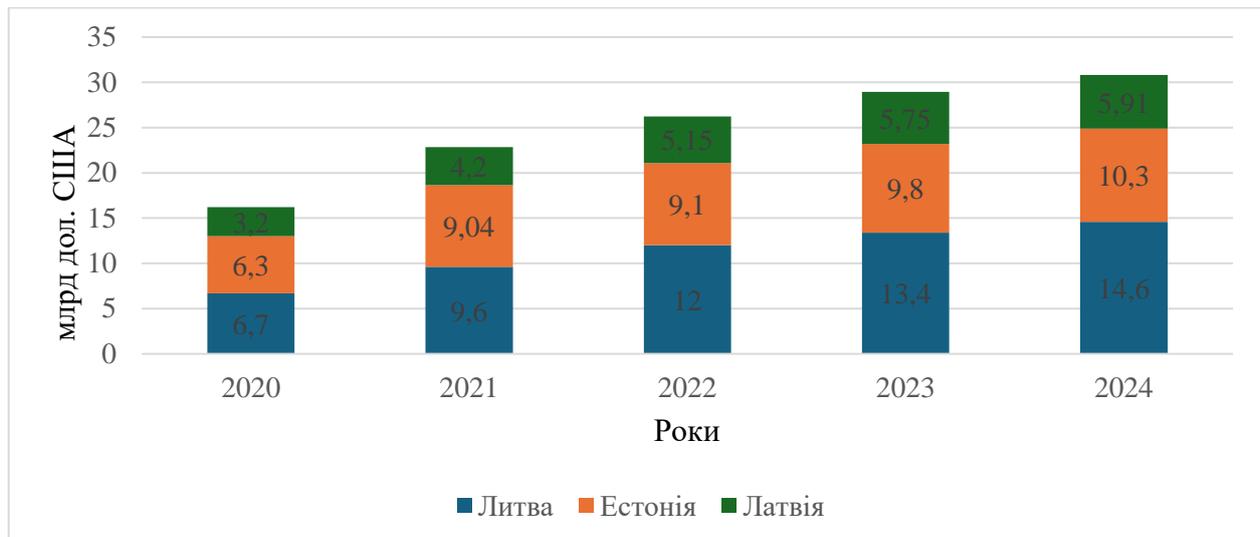

Рис. 6. Динаміка обсягу імпорту послуг країн Балтії у 2020-2024 рр., млрд дол. США

Джерело: [8]

Основними торговельними партнерами країн Балтії за експортом послуг є країни Європейського Союзу. За географічною структурою експорту послуг Литви головними торговельними партнерами у 2024 р. були Німеччина (3,75 млрд дол. США), Франція (2,16 млрд дол. США), Нідерланди (1,66 млрд дол. США), Велика Британія (1,5 млрд дол. США), Польща (1,2 млрд дол. США) та інші. Країнами партнерами з експорту послуг Естонії є Фінляндія (2,05 млрд дол. США), США (1,14 млрд дол. США), Німеччина (1,07 млрд дол. США), Швеція (0,85 млрд дол. США) [8].

Серед країн Балтії у 2024 р. найменший обсяг експорту послуг припадав саме на Латвію, торговельними партнерами були Німеччина – 850 млн дол. США, Литва – 667,8 млн дол. США, Велика Британія – 662,3 млн дол. США, Швеція – 561,7 млн дол. США та ін. [8].

Торговельними партнерами з імпорту Латвії у 2024 р. стали Ірландія (618 млн дол. США), Німеччина (529,2 млн дол. США), Литва (521,7 млн дол. США), Естонія (467,5 млн дол. США), США (267,3 млн дол. США) та ін.. Латвія імпортувала послуги до Польщі обсягом 2,03 млрд дол. США, Німеччини – 1,24 млрд

дол. США, Великої Британії – 1,09 млрд дол. США, Латвії – 973,8 млн дол. США, Ірландії – 925,5 млн дол. США. Головними торговельними партнерами з імпорту послуг Естонії були Німеччина 795,3 млн дол. США, Фінляндія 770,9 млн дол. США, Литва 743 млн дол. США, Латвія 663 млн дол. США та ін. [8].

Торгівля послугами охоплює величезну різноманітність секторів, включаючи професійні, фінансові,

телекомунікаційні, транспортні, поштові та кур'єрські, роздрібні та дистрибуційні, екологічні, охоронні, освітні, туристичні та рекреаційні послуги. Торгівля послугами є життєво важливою для економіки ЄС.

Наведемо частку країн Балтії у товарній структурі експорту послуг у 2024 році (рис. 7 та рис. 8).

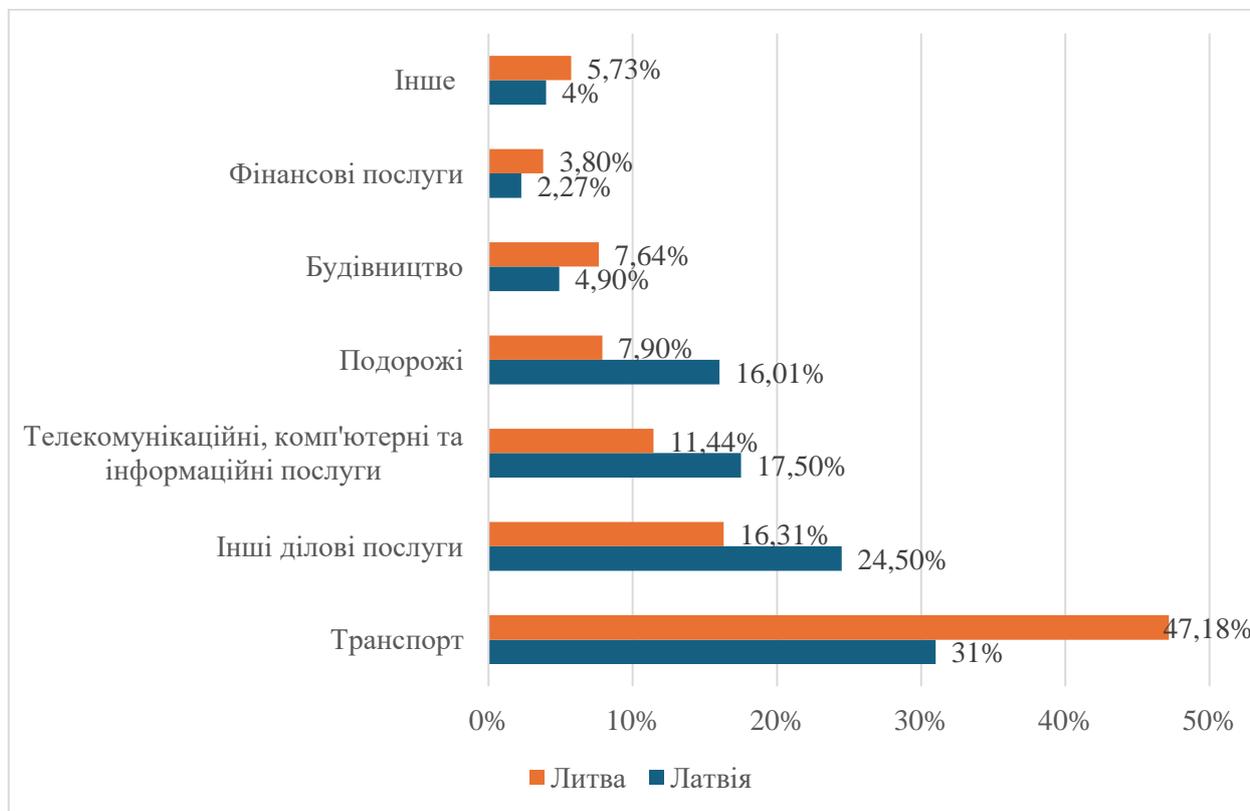

Рис. 7. Часка експорту послуг у товарній структурі Литви та Латвії у 2024 році, %
Джерело: [8].

Рис. 8. Часка експорту послуг у товарній структурі Естонії у 2024 році, %
Джерело: [8, 9].

Імпорт послуг Латвії, Литви та Естонії у 2024 р. значно перевищує експорт. Імпорт послуг країн Балтії у 2024 р. складався з інших ділових послуг, транспорту, телекомунікаційних, комп'ютерних та

інформаційних послуг, подорожей та ін. На рис. 9 представимо частку імпорту послуг у товарній структурі Латвії.

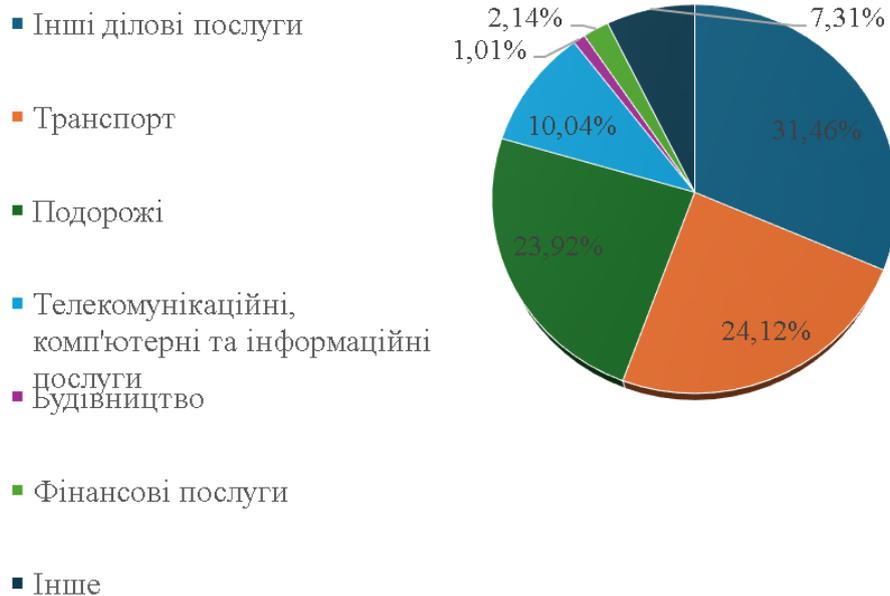

Рис. 9. Частка імпорту послуг у товарній структурі Латвії у 2024 році, %

Джерело: [8]

Економіка Латвії в основному розвивається за рахунок сектору послуг, на який припадає приблизно 64% ВВП і в якому зайнято близько 70% активного населення. Серед найважливіших галузей послуг ключову роль відіграють транспорт та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

В імпорті послуг Литви найбільша частка припадає саме на транспортні послуги (46,12%), інші ділові послуги (19,33%), подорожі (13,2%) та телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги (10,72%) та ін. [8,10] (рис. 10).

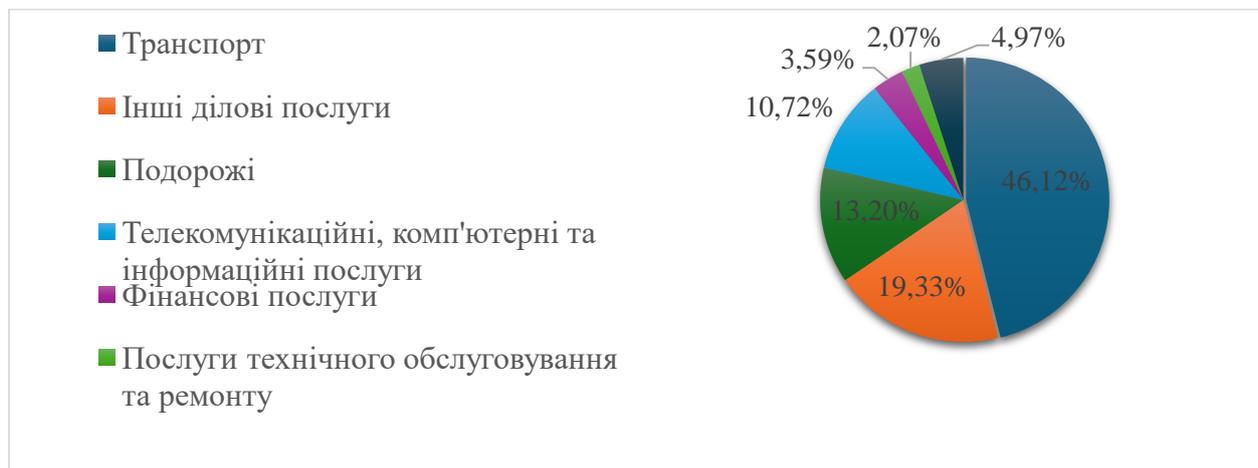

Рис. 10. Частка імпорту послуг у товарній структурі Литви у 2024 році, %

Джерело: [8]

Найбільша частка в імпорті послуг Естонії належить іншим діловим послугам (30,45%), транспорту (26,4%), телекомунікаційним, комп'ютерним та інформаційним послугам (19,52%), подорожам (14,4%), фінансовим послугам (1,91%) та інші [8,4].

Латвія, Литва та Естонія мають позитивну тенденцію у зростанні обсягу зовнішньої торгівлі послугами. Протягом останніх років відбулися зміни щодо

збільшення показників з подальшою позитивною тенденцією. Динаміка зростання послуг, експортованих країнами Балтії, була вражаючою, структура експортованих послуг також відображає деякі загальні слабкі сторони економічної структури Латвії, Литви та Естонії. В експорті послуг країн Балтії існують перспективні можливості які можливо покращувати.

Висновки. Міжнародна торгівля послугами – це

